

Lietz, Natalia

Międzynarodowa konferencja
"Koncepcje uniwersytetu w Polsce
XIV-XXI w. W hołdzie Stanisławowi
Staszicowi" zorganizowana z okazji
zakończenia Roku Staszica.
(19-20.01.2006 roku w Warszawie i
Pułtusku)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 51/3-4, 365-371

2006

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MIĘDZYJARODOWA KONFERENCJA
„KONCEPCJE UNIWERSYTETU W POLSCE XIV–XXI W.
W HÓLDZIE STANISŁAWOWI STASZICOWI”
ZORGANIZOWANA Z OKAZJI ZAKÓŃCZENIA ROKU STASZICA.
(19–20. 01. 2006 ROKU W WARSZAWIE I PUŁTUSKU)

Organizatorami konferencji byli: Instytut Historii Nauki PAN, Fundacja Rektorów Polskich, Politechnika Warszawska oraz WSH im. Aleksandra Gieysztora w Pułtuskach, a współorganizatorami: Towarzystwo Naukowe Warszawskie oraz Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego. (Ryc. 1).

Obrady konferencji rozpoczęły się dnia 19 stycznia 2006 r. w siedzibie Fundacji Rektorów Polskich przy ul. Górnośląskiej 14 w Warszawie o godzinie 10.00. Przemówienia inauguracyjne wygłaszali między innymi: prof. dr hab. Jerzy Woźnicki – przewodniczący Fundacji Rektorów Polskich, prof. dr hab. Włodzimierz Zych (Towarzystwo Naukowe Warszawskie), Rektor Politechniki Warszawskiej – prof. dr hab. Włodzimierz Kurnik, przewodniczący Towarzystwa Naukowego Warszawskiego – prof. dr hab. Andrzej Paszewski, Rektor Wyższej Szkoły Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtuskach – prof. dr hab. Adam Koseski oraz przewodniczący Wydziału I PAN – prof. dr hab. Henryk Samsonowicz.

W przemówieniach wstępnych Rektor Politechniki Warszawskiej – prof. Włodzimierz Kurnik podkreślał, że z satysfakcją uczestniczy w sympozjum poświęconym postaci Staszica, tym bardziej, że to właśnie Staszic miał duży wkład w powstanie Politechniki Warszawskiej i w ogóle w rozwój szkolnictwa wyższego. Jak podkreślał, w Polsce oczekującej zmian konferencja ta ma niebagatelne znaczenie.

Jako następny zabrał głos przewodniczący Towarzystwa Naukowego Warszawskiego – prof. Andrzej Paszewski, który zaakcentował działalność organizacyjną Staszica na polu szkolnictwa akademickiego. Postulował, aby nadal czerpać inspirację z podejmowanych przez Staszica działań w tym obszarze.

Rektor WSH – prof. Adam Koseski w swym przemówieniu zaznaczył, iż Pułtusk będzie szczególnym miejscem konferencji z tej racji, że WSH jest uczelnią wyższą typu uniwersyteckiego i, siłą rzeczy, temat konferencji wpisuje się w jej założenia programowe.

Przewodniczący Wydziału I PAN – prof. Henryk Samsonowicz podkreślał, że Staszicowskie idee odwoływały się do przeróżnych dziedzin, w tym tych związanych z życiem politycznym, oświatowym i naukowym, tym samym jego działalność zasługuje na uwagę i kontynuację.

Po otwarciu konferencji pierwszy referat zatytułowany *Koncepcja uniwersytetu od XIV do XVIII wieku w Polsce* wygłosił dr hab. Krzysztof Jan Stopka – dyrektor Archiwum w Uniwersytecie Jagiellońskim. Referent zaznaczył, że pojawiło się już wiele monografii dotyczących tego problemu. Sam w swoim referacie koncentrował się na czterech głównych zagadnieniach. Podjął, między innymi, problematykę dotyczącą ewolucji postrzegania uniwersytetu jako instytucji zaspokajającej określone potrzeby i to zarówno wewnętrzne, jak i te zewnętrzne, relacji zachodzących pomiędzy uniwersytetem a Kościołem, autoocen wystawianych sobie przez sam uniwersytet, jak również społecznego kontekstu, w którym przychodziło egzystować ludziom jakkolwiek związanym z instytucją uniwersytetu w Polsce od XIV do XVIII wieku.

Jako następna głos zabrała prof. Dorota Żołądź – Strzelczyk z Poznania. W referacie *Próby utworzenia uniwersytetu jezuickiego w Poznaniu w XVII–XVIII wieku* prelegentka szczegółowo przedstawiła działania zmierzające do utworzenia tej wszechnicy, która spełniać miała rolę centralnego uniwersytetu w Wielkopolsce. Nie doszło to jednak do skutku, bowiem za każdym razem, gdy próbowano sfinalizować tę inicjatywę, pojawiało się wiele przeszkód. Tak też, na przykład, za panowania Jana III Sobieskiego odmówiono wszechnicy przywileju nadawania stopni naukowych, w późniejszym czasie poprzez „wchłonięcie” określonej grupy nauk przez Akademię Krakowską, autonomiczne powstanie Akademii Wielkopolskiej również zostało udaremnione.

Jako trzecia referat wygłosiła prof. Kalina Bartnicka – dyrektor Instytutu Historii Nauki PAN w Warszawie. Temat zaprezentowanego wystąpienia brzmiał: *Przemiany szkolnictwa wyższego w Polsce na przełomie XVIII i XIX wieku. Od Komisji Edukacji Narodowej do Stanisława Staszica*. Referentka wskazywała między innymi na zainicjowaną przez Komisję Edukacji Narodowej zmianę modelu wychowywania młodzieży szlacheckiej oraz postrzegania wszechnicy jako tej, przygotowującej do zaspokajania praktycznych potrzeb i to nie tylko samych środowisk akademickich, ale również samego państwa. Prof. Bartnicka wskazywała, jak po 1783 r. powstał kodeks prawa szkolnego, zaczęto modernizować struktury kształcenia, powiększył się zakres samorządności, a także jak zmieniała się swoista „świadomość” zespołów profesorskich. Na koniec, prof. Bartnicka przedstawiła dwie skrajne koncepcje szkolnictwa wyższego autorstwa Kołłątaja i Staszica, z których ta propagowana przez Staszica zdążyła do całkowitego podporządkowania uniwersytetów władzy centralnej, a także koncentrowania ich działalności na podejmowaniu badań oraz kształceniu.

Jako następni swoje referaty wygłosili: prof. Włodzimierz Zych z Warszawy – *Szkolnictwo wyższe nieuniwersyteckie – korzenie Politechniki Warszawskiej*, prof. Daniel Beauvois z Paryża – *Gimnazjum Wołyńskie, Liceum Krzemienieckie – projekt uniwersytetu polskiego na Ukrainie* oraz prof. Anatolij J. Iwanow z Moskwy – *Uniwersytety rosyjskie w XVIII i XIX wieku*.

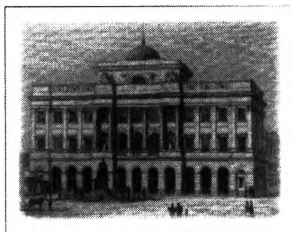
Po zakończonych referatach dyskusję prowadziła prof. Kalina Bartnicka, a jako pierwszy głos zabrał prof. dr hab. Janusz Goćkowski. Przypomniał Staszicowską ideę użyteczności nauki, która, jak podkreślił, w gruncie rzeczy nie była nigdy kwestionowana i o wiele wcześniej, bo już w średniowieczu, była popularna. Nawiązując do tej wypowiedzi, prof. Bartnicka powołała się na zdanie sformułowane już przez prof. Andrzeja Kajetana Wróblewskiego, który mocno podkreślał nie samą tylko „użyteczność” wyników nauki, czego chciałby Staszic, ale w pierwszym rzędzie jej epistemologiczny charakter. Prof. dr hab. Stefan Zamecki wskazywał, że w nauce pierwsze miejsce zajmuje nie *praxis* a teoria.

Po zakończonej dyskusji uczestnicy konferencji przyjechali na Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, gdzie nastąpiło uroczyste złożenie kwiatów na grobie Stanisława Staszica oraz druga sesja naukowa.

Po uroczystym powitaniu uczestników konferencji przez Rektora UKSW – Księdza prof. dra hab. Ryszarda Rumianka, referaty wygłosili: dr Joanna Schiller z Warszawy – *Cesarski Uniwersytet Warszawski – rusyfikacja czy zbliżenie słowiańskich narodów*, prof. dr hab. Władysława Szulakiewicz z Torunia – *Polonizacja uniwersytetów galicyjskich w okresie autonomii* oraz ks. prof. Ryszard Rumianek – *Nowe uczelnie uniwersyteckie po przewrocie ustrojowym 1989 roku na przykładzie Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*.

Po wygłoszonych referatach odbył się krótki koncert z udziałem Chóru Kameralnego działającego przy Towarzystwie Naukowym Warszawskim pod kierownictwem artystycznym pani Zofii Sokołowskiej. Następnie uczestnicy Konferencji przewiezieni zostali na nocleg do Wyższej Szkoły Humanistycznej im. Aleksandra Gieyszтора w Pułtusku, gdzie następnego dnia odbyła się trzecia sesja. Referaty wygłosili: prof. dr hab. Julian Dybiec z Krakowa – *Uniwersytety w Polsce w okresie międzywojennym*, prof. dr hab. Janusz Goćkowski z Wrocławia – *Modele nauki akademickiej i modele roli społecznej uczonego w polskich dyskusjach naukoznawczych XX wieku*, dr Janina Chodakowska z Warszawy – *Konceptcje szkolnictwa wyższego w PRL* oraz prof. dr hab. Irena Szybiak z Warszawy – *Nowe uczelnie uniwersyteckie po przewrocie ustrojowym 1989 roku na przykładzie Wyższej Szkoły Humanistycznej im. Aleksandra Gieyszтора w Pułtusku*.

Dyskusję otworzyła prof. Kalina Bartnicka. Jako pierwszy głos zabrał doc. dr hab. Jaromir Jeszke, nawiązując między innymi do wystąpienia prof. Janusza Goćkowskiego. Stwierdził, że w wypowiedzi referenta, dotyczącej klasyfikacji ról uczonych, zabrakło jednej istotnej, a mianowicie tej dotyczącej spełniania przez badaczy powinności administracyjnych, które, jak podkreślał, nie są przedmiotem ich zainteresowań i poważnie zakłócają czynności związane z pracą badawczą. Nawiązując do innego referatu, dyskutant stwierdził, że przy okazji rozpatrywania roli szkolnictwa uniwersyteckiego niezmiernie istotną sprawę stanowi poszukiwanie prawdy. To ostatnie winno zaś charakteryzować się wielokierunkowością punktów widzenia, ale w żadnym wypadku dogmatyzmem.

Plac Staszica – siedziba Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie, 1804, ryc. W. Wiliński

Rok Jubileuszowy z okazji 250-lecia urodzin Stanisława Staszica
pod patronatem:

prof. dr. hab. Andrzeja Łęgockiego
prezesa Polskiej Akademii Nauk

oraz

prof. dr. hab. Andrzeja Pazewskiego
prezesa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego

A.D. 2005

Ryc. 1.

Cołcha de XVIII księz. Rada Lekkiego, rok N. Pocz. 1804, ryc. (Słownik Encyklopedyczny „Słownik”)

Prezydium Komitetu Organizacyjnego
Roku Jubileuszowego z okazji 250-lecia urodzin Stanisława Staszica:

prof. dr. hab. Kalina Bartnicka
Instytut Historii Nauki PAN

dr Hanna Krajewska
Archiwum PAN

prof. dr. hab. Włodzimierz Zych
Towarzystwo Naukowe Warszawskie

Ryc. 2.

Na koniec referent uznał sensowność wypowiedzianej przez prof. Irenę Szybiak tezy, że wszechnice winny być osadzone w małych miasteczkach, a nie tylko w dużych ośrodkach intelektualnych.

Jako następny głos zabrał prof. dr hab. Krzysztof Migoń z Uniwersytetu Wrocławskiego. Dyskutant, poza tym, że pragnął poprzeć sformułowany wcześniej przez prof. Bartnicką wniosek, dotyczący wydania pokonferencyjnej pracy zbiorowej poświęconej koncepcji polskich uniwersytetów, sformułował również postulat, by pamiętać o wyjaśnianiu przy różnych okazjach terminologii funkcjonującej na obszarze nauki, gdyż, jak podkreślał, powszechne jest niezrozumienie przez większość określonych pojęć, jak chociażby: docent, seminarium *etc.* Koniecznym jest również zatroszczyć się o takie czy inne wyjaśnianie dróg, procedur oraz sposobów „robienia karier” na polu naukowym.

Nawiązując do wypowiedzi prof. Migonia, prof. Bartnicka uznała, że pożytecznym byłoby również zamieścić w pokonferencyjnej książce swoistą historię organizacji badań w dziejach uniwersytetów i w ogóle szkół wyższych w Polsce.

Prof. Anatolij J. Iwanow z Moskwy dziękował za zaproszenie na konferencję i postulował, by podobne konferencje odbywały się regularnie, mniej więcej co dwa, trzy lata. Jak stwierdzał, problemy uniwersytetów mają ponadnarodowy charakter. Dyskutant wskazał również na potrzebę badania obcojęzycznych grup narodowych studiujących w określonych uniwersytetach, gdyż, jak twierdził, pomimo oczywistych trudności, mimo wszystko udawało im się zachowywać tożsamość kulturową.

Na koniec dyskusji głos zabrała prof. Irena Szybiak, zapraszając uczestników Konferencji do zwiedzania obiektów należących do Wyższej Szkoły Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusk.

Natalia Lietz
Instytut Historii Nauki PAN
Warszawa

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA
Z OKAZJI ZAKOŃCZENIA ROKU STASZICA
KONCEPCJE UNIWERSYTETU W POLSCE XIV–XXI W.
W HOŁDZIE STANISŁAWOWI STASZICOWI.
(19–20 STYCZNIA 2006 R. WARSZAWA – PUŁTUSK)

Organizatorzy:

**Instytut Historii Nauki PAN
Fundacja Rektorów Polskich
Politechnika Warszawska**

Wyższa Szkoła Humanistyczna im. Aleksandra Gieyszтора w Pultusku**Współorganizatorzy:**

**Towarzystwo Naukowe Warszawskie
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego**

Program:

19 stycznia (czwartek)

Siedziba Fundacji Rektorów Polskich (ul. Górnośląska 14)

- 10.00–10.15 otwarcie konferencji i powitanie zaproszonych gości; przemówienie inauguracyjne.
- 10.15–10.40 Dr hab. Krzysztof Jan Stopka (Kraków) *Koncepcja uniwersytetu od XIV do XVIII wieku w Polsce.*
- 10.40–11.05 Prof. dr hab. Dorota Żołędź-Strzelczyk (Poznań) *Próby utworzenia uniwersytetu jezuickiego w Poznaniu w XVII–XVIII wieku.*
- 11.05–11.20 przerwa na kawę
- 11.20–11.45 Prof. dr hab. Kalina Bartnicka (Warszawa) *Przemiany szkolnictwa wyższego w Polsce na przełomie XVIII i XIX wieku. Od Komisji Edukacji Narodowej do Stanisława Staszica.*
- 11.45–12.10 Prof. dr hab. Włodzimierz Zych (Warszawa) *Szkolnictwo wyższe nieuniwersyteckie – korzenie Politechniki Warszawskiej.*
- 12.10–12.30 przerwa na kawę
- 12.30–13.00 Prof. dr hab. Daniel Beauvois (Paryż) *Gimnazjum Wołyńskie, Liceum Krzemienieckie – projekt uniwersytetu polskiego na Ukrainie.*
- 13.00–13.30 Prof. dr hab. Anatolij J. Iwanow (Moskwa) *Uniwersytety rosyjskie w XVIII i XIX wieku.*
- 13.30–14.30 przerwa na lunch
- 14.30–15.30 dyskusja
- 16.00 – przejazd autokarem na **Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego (ul. Dewajtis 5)**
- 16.45 – złożenie kwiatów na grobie Stanisława Staszica
- 17.00–17.20 Dr Joanna Schiller (Warszawa) *Cesarski Uniwersytet Warszawski – rusyfikacja czy zbliżenie słowiańskich narodów.*
- 17.20–17.40 Prof. dr hab. Władysława Szulakiewicz (Toruń) *Polonizacja uniwersytetów galicyjskich w okresie autonomii.*

17.40–18.00 J. M. Ks. Rektor prof. dr hab. Ryszard Rumianek (Warszawa) *Nowe uczelnie uniwersyteckie po przewrocie ustrojowym 1989 roku na przykładzie Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.*

18.00–18.30 przerwa na kawę; krótki koncert

18.30 – wyjazd do Pułtuska (Wyższa Szkoła Humanistyczna)

19.30–20.30 kolacja

Nocleg w Pułtusku

20 stycznia (piątek)

Wyższa Szkoła Humanistyczna w Pułtusku

9.00–9.30 Prof. dr hab. Julian Dybiec (Kraków) *Uniwersytety w Polsce w okresie międzywojennym.*

9.30–10.00 Prof. dr hab. Janusz Goćkowski (Wrocław) *Modele nauki akademickiej i modele roli społecznej uczonego w polskich dyskusjach naukoznawczych XX wieku.*

10.00–10.15 przerwa na kawę

10.15–10.35 Dr Janina Chodakowska (Warszawa) *Koncepcje szkolnictwa wyższego w PRL.*

10.35–11.00 Prof. dr hab. Irena Szybiak (Warszawa) *Nowe uczelnie uniwersyteckie po przewrocie ustrojowym 1989 roku na przykładzie Wyższej Szkoły Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku.*

11.00–11.15 przerwa na kawę

11.15–12.15 dyskusja; zamknięcie konferencji

12.15–14.00 zwiedzanie uczelni WSH

14.00–15.00 obiad

15.00 wyjazd do Warszawy

SESJA Z OKAZJI 50-LECIA

„KWARTALNIKA HISTORII NAUKI I TECHNIKI”

**ZORGANIZOWANA PRZEZ INSTYTUT HISTORII NAUKI PAN
ORAZ REDAKCJĘ „KWARTALNIKA HISTORII NAUKI I TECHNIKI”**

12 maja 2006 r. w Sali im. Marii Skłodowskiej-Curie, w Pałacu Staszica w Warszawie, odbyła się uroczysta sesja, zorganizowana dla uczczenia 50-lecia istnienia „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”. Podczas sesji, która zgromadziła historyków nauki, techniki i oświaty, zaprezentowano specjalny Numer Jubileuszowy